

До реєстр. № 15103 від 27.03.2026

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин (далі – Комітет) на своєму засіданні, проведеному 15 червня 2026 року (протокол № 149), розглянув проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про корінні народи України» щодо узаконення статусу українців як титульного корінного народу України, реєстр. № 15103 від 27.03.2026, поданий народними депутатами України Мазурашу Г.Г. та Тищенко М.М. (далі – законопроект).

Відповідно до пояснювальної записки метою прийняття проекту Закону є «узаконення статусу українців як корінного народу (корінної нації) в Україні».

Для досягнення поставленої мети законопроектом пропонується внести зміни до Закону України «Про корінні народи України», відповідно до яких, зокрема:

- уточнюється визначення поняття «*корінний народ України*». Передбачається, що корінним народом України може бути автохтонна етнічна спільнота, яка сформувалася на території України (в кордонах на час проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року);

- встановлюється, що *титульним корінним народом України (титульною нацією) в Україні є українці. Інші корінні народи України становлять етнічну меншість у складі населення України.*

Законопроектом також вносяться інші зміни до Закону України «Про корінні народи України», які впливають із вищезазначених змістовних новел.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловлює до законопроекту низку концептуальних зауважень. Так, у висновку ГНЕУ зазначається, що пропонуваній підхід щодо визначення в Законі титульним корінним народом України українців не враховує, зокрема, актуальних доктринальних підходів та підходів Конституційного Суду України до розуміння правового інституту «*корінний народ України*», який пов'язаний, насамперед, із необхідністю забезпечення додаткового захисту автохтонних етнічних спільнот, які не мають власної держави-матері та перебувають у

вразливого становищі. Звертається увага, що Конституційний Суд України, аналізуючи підходи до застосування мов корінних народів, визначені Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», серед іншого, вказує, що *«корінні народи України не мають власної держави-матері, через що перебувають у вразливого становищі й можуть розраховувати лише на Україну як єдиного гаранта їхніх мовних прав, а Україна має право застосовувати заходи підтримчої дії з метою створення додаткових гарантій збереження їхньої ідентичності»*.

ГНЕУ вказує, що включення українців до категорії «корінний народ України» створить колізії в чинному законодавстві про освіту, оскільки зміниться зміст норм, прив'язаних до цього статусу.

Дослідницька служба Верховної Ради України у своєму висновку зазначає, що визначення статусу українців як титульного корінного народу України з одночасним запровадженням поділу корінних народів на титульний корінний народ та інші корінні народи (зі збереженням права на самовизначення за корінними народами, окрім титульного корінного народу, тобто українців) *не відповідає статті 11 Конституції України*. Звертає увагу, що відповідно до Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів право на самовизначення є фундаментальним для всіх корінних народів без винятку. Запропоновані норми створюють ризик невідповідності міжнародним стандартам та, у контексті пропозицій законопроекту, *прецедент нерівності між корінними народами України, оскільки на території держави сформувалася не одна спільнота корінних народів*. Фактично зазначений підхід, запропонований законопроектом, потенційно *позбавляє титульний корінний народ України, яким пропонується визначити українців, колективних прав*. Також наголошується, що поняття «титульна нація» або «титульний корінний народ» відсутні в міжнародних актах, зокрема в документах ООН, актах Ради Європи, Європейського Союзу.

Міністерство фінансів України зазначає, що положення проекту Закону не суперечать бюджетному законодавству.

Під час обговорення законопроекту народні депутати України – члени Комітету звернули увагу на наступне:

1. У законопроекті пропонується внести зміни до Закону України «Про корінні народи України», відповідно до яких передбачається, що *«титульним корінним народом України (титульною нацією) в Україні є українці»*. Зазначене формулювання, яке є ключовим у законопроекті і яким українська нація фактично ототожнюється з поняттям «корінного народу», не узгоджується з нормами Конституції України.

Так, згідно зі статтею 11 Конституції України *«держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної*

самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. У даній нормі Основний Закон розмежовує три окремі конституційно-правові категорії: *українська нація; корінні народи та національні меншини*. При цьому щодо української нації - держава сприяє її консолідації (тобто, як єдиного цілого), а щодо корінних народів і національних меншин - держава сприяє розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності (тобто, як окремих самобутніх спільнот у складі загальнодержавного соціуму).

«Українська нація» є саме державотворчою категорією, а не корінним народом, оскільки в Преамбулі Конституції України зазначається, що Основний Закон приймався *«...спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією... права на самовизначення»*. Тобто, українська нація повністю вже реалізувала своє право на самовизначення, створивши суверенну державу — Україну. Водночас корінні народи мають право на розвиток і збереження своєї самобутності саме у складі України (внутрішнє самовизначення), не маючи окремої суверенної держави.

Враховуючи зазначене, пропозиція прирівняти або штучно наділити державотворчу українську націю статусом «корінного народу» призведе до конфлікту конституційних норм та змішування правових статусів.

2. Запропоновані зміни щодо наділення українців статусом «титкульного корінного народу» концептуально руйнують правову архітектуру чинного Закону «Про корінні народи України» та нівелюють закладені в ньому підходи. Специфіка зазначеного закону, який відповідає міжнародним стандартам щодо визначення поняття «корінний народ», полягає в захисті саме вразливих автохтонних спільнот, які не мають власної держави.

3. За своєю правовою природою закон є актом нормативно-правового характеру, який повинен регулювати суспільні відносини, створюючи реальні права та обов'язки для суб'єктів правовідносин. Натомість запропоновані зміни щодо визнання українців «титкульним корінним народом» мають виключно констатуючий, декларативний характер. Проект Закону не пропонує жодних механізмів реалізації чи захисту прав осіб, на яких він спрямований.

4. Уточнення, що міститься в законопроекті, згідно з яким корінним народом визнається автохтонна етнічна спільнота, яка сформувалася на території України *«в кордонах на час проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року»*, може бути використано проти України державою-агресором у контексті наративів про штучність створення держави Україна та відсутність у неї історичних передумов для суверенітету та державотворчих процесів до 1991 року. Акцент на конкретній історичній даті сприймається як штучна спроба «виправдати» легітимність власних кордонів перед зовнішніми суб'єктами. Суверенітет і межі держави є непорушними й не потребують додаткових хронологічних посилень у текстах спеціальних законів.

5. Надання українцям статусу корінного народу неминуче призведе до питання щодо можливості реалізації ними специфічних прав, які чинне законодавство та міжнародні стандарти гарантують саме корінним народам. Зокрема, це стосується особливих прав у сферах освіти, використання мов,

створення представницьких органів тощо. Наділення українців такими правами не має жодного сенсу, адже, наприклад, українська мова вже має найвищий конституційний статус і повний комплекс гарантій захисту (стаття 10 Конституції України). Спроба застосувати до українців правові інструменти, розроблені виключно для збереження етнічних меншин в Україні фактично прирівнює українців до етнічних меншин.

За підсумками обговорення Комітет ухвалив рішення:

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про корінні народи України» щодо узаконення статусу українців як титульного корінного народу України, реєстр. № 15103 від 27.03.2026, поданий народними депутатами України Мазурашу Г.Г. та Тищенком М.М., включити до порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за наслідками розгляду у першому читанні відхилити.

2. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України - голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича.

Голова Комітету

А. ЗАДОРЖНИЙ

